

Over gebruiken en misbruiken

 Koen Raes

 Hoofdredeacteur

In de naweeën van corruptieschandalen is het gebruikelijk dat wetgevende initiatieven worden aangekondigd om dergelijke praktijken in de toekomst te voorkomen. Misbruik van monopolie leidt tot anti-trustwetgeving, beursschandalen leiden tot een strengere beursreglementering. Dat geldt ook voor het Agusta-dossier, dat mediatiek is uitgroeid tot een symbool van de malafide politiek en dito politici. Dat het hier niet eens om de grootste corruptiezaak uit de recente geschiedenis gaat en dat in de rapporten van het Hoog Comité van Toezicht en van het Rekenhof jaarlijks een resem vergelijkbare dossiers vallen uit te spitten, doet er niet toe. Het Agusta-dossier is tot een symbool geworden én door de tijdgeest én door de ingrediënten van het dossier die het bij uitstek geschikt maken voor dramatisering: een mysterieuze moord, een koppige en integere onderzoeksrechter, duistere complotten, maffiosi e tutti quanti. Dat zal wellicht ook het geval zijn voor de wetgevende initiatieven die erop zullen volgen. Ook zij staan symbool voor onderliggende opvattingen van 'politiek' in onze samenleving.

Eén van de instellingen waarop men het blijkbaar heeft gemunt, is die van de parlementaire onschendbaarheid. Zij zou een vrijbrief geven aan politici om zich boven de wet te stellen en om het gerecht te verlammen. 'Herwaardering van de politiek' kan men een dergelijke interpretatie bezwaarlijk noemen. De parlementaire onschendbaarheid werd ingesteld om te voorkomen dat het gerecht het wetgevende werk zou doorkruisen, door bijvoorbeeld net op het ogenblik waarop wetten moeten worden gestemd een aantal parlementairen aan te houden. Zij was er zeker niet op gericht de verkozenen des volks een vrijbrief te verlenen voor crimineel gedrag. Natuurlijk, die 19de-eeuwse instelling gold voor een tijd waarin de Kamers nauwelijks enkele we-

ken per jaar zitting hadden en die periode dus cruciaal was voor het parlementaire werk. Nu de Kamers het hele jaar door werken, is ook die onschendbaarheid het hele parlementaire jaar lang van kracht en dat kan een gerechtelijk onderzoek langdurig lamleggen. Het ligt voor de hand dat hierdoor het gerecht sneller de opheffing zal vragen van de parlementaire onschendbaarheid van een verdachte in plaats van eenvoudig het einde van de zittijd af te wachten.

Sommige menen daarom dat die parlementaire onschendbaarheid uit de tijd is en best wordt afgeschaft of minstens gespecificeerd. Misschien is dat een goede zaak die in het verlengde ligt van de afschaffing van de fiscale vrijstelling op de parlementaire vergoeding. Het is alleen jammer hoe weinig begrip er nog is voor de institutionele context waarin de onafhankelijkheid van het parlementslid als een waardevol iets werd gezien voor de democratie zelf.

Men kan ondertussen een hele boom opzetten over maatregelen die precies het tegenovergestelde effect hadden van datgene dat oorspronkelijk was bedoeld. Zo was de vaste benoeming in overheidsdiensten erop gericht de onafhankelijkheid van de administratie te verzekeren tegenover een wisselende en misschien wispelturige wetgevende macht. Maar uitgerekend zij heeft de politisering van de benoemingen in de hand gewerkt. Zo waren de rechten van de verdediging erop gericht de 'zwakke' verdachte te verdedigen tegen een 'almachtig' openbaar ministerie, terwijl zij vandaag vaak een slecht geëquipeerd openbaar ministerie aan een gewiekste en goed uitgeruste advocatuur overleveren.

Een bescherming van de onafhankelijkheid van de administratie tegenover de leden van de wetgevende macht is, net als een bescherming van de rechten van de verdediging, daarom nog

niet minder een goed in een democratische samenleving. De perverse consequenties van een zekere manier om een bepaalde democratische intentie te institutionaliseren mogen er niet toe leiden dat die intentie zelf wordt gediscredeerd of gebanaliseerd.

Dat geldt niet minder voor de parlementaire onschendbaarheid. Het misbruik dat van een instelling wordt gemaakt, mag niet eenvoudig worden toegeschreven aan die instelling zelf, die dan maar moet verdwijnen.

De wildgroei aan ministeriële kabinetten is geen accuraat antwoord op een 'gepolitiseerde administratie', want zij institutionaliseert - vanwege de regering nog wel - het wantrouwen in de administratie. Alleen het consequent actualiseren van de administratieve onafhankelijkheid, door openbaarheid van bestuur en door het erkennen van een spreekrecht voor ambtenaren, alleen het radicaal afslanken van de 'dubbele administratie' van de kabinetten kan het vertrouwen herstellen. Het produceduriële misbruik dat al eens van de rechten van de verdediging wordt gemaakt, bestrijdt men niet door die rechten te discrediteren of af te zwakken. Alleen het verbeteren van de werkingsmogelijkheden van het openbaar ministerie en van de kwaliteit van de

wetgeving zijn hierop een adequate repliek.

Indien de naweeën van het Agusta-dossier ertoe zouden leiden dat het parlementslid aan onafhankelijkheid inboet, dan dragen corrupte politici een bijzondere verantwoordelijkheid. Het inperken van de parlementaire onafhankelijkheid overschrijdt zeer duidelijk hun concrete betrokkenheid bij daden van corruptie. Zij zouden op die manier mee bijgedragen hebben tot het destabiliseren van fragiele democratische instellingen die een niet te onderschatten stroming maar al te graag door sterke leiders en door een lynchjustitie vervangen zou willen zien.

Iedere instelling is zo sterk als de actoren die haar bevolken. Wanneer iedereen haar regels nog slechts gebruikt en uitput ter verdediging van de eigen belangen en niemand zich meer bekommert om het verdedigen van de regels zélf, dan zullen die regels meedogenloos worden uitgehold. Zelfs de vrijheid van meningsuiting is niet bestand tegen een grenzeloos cynisme. Om misbruiken tegen te gaan, volstaan geen nieuwe regels. Daartoe is vooreerst vereist dat men het onderscheid begrijpt tussen het interpreteren en het misbruiken van regels. En dat veronderstelt een minimaal begrip van waar het 'spel' om te doen is, dat valsspellers kennelijk ontberen.